

ливу капіталу, може виникнути ситуація, коли дефіцитність поточного рахунку посилюватиме перебільшені "сигнали" щодо ймовірної девальвації гривні, навіть за умов подальшого збільшення валютних резервів. Доречним доповненням погіршення сальдо поточного рахунку і зміцнення грошової одиниці повинно бути поліпшення сальдо бюджету. Додатково фінансова дисципліна сприятиме мінімізації ризиків, пов'язаних з інфляційними очікуваннями в разі локального знецінення обмінного курсу.

Окрему проблему становить зниження вразливості до макроекономічних шоків. З одного боку, це ускладнює грошово-кредитну політику, а з іншого – потребує підвищення ступеня її жорсткості. Перехід до плаваючого обмінного курсу не вирішує питань щодо підтримання консервативного темпу зростання пропозиції грошової маси.

Немає заперечень, що облікова ставка повинна використовуватися лише у комплексі з іншими інструментами валютного регулювання, але не варто перебільшувати її вплив на потоки капіталу. Подібно до решти перехідних економік, підвищена залежність від світового фінансового ринку не сприяє ані автономності грошово-кредитної політики, ані підвищенню довіри до центрального банку. За таких умов потрібні жорсткі обмеження на потоки капіталу.

Висновки. Для підвищення ефективності монетарної політики НБУ необхідно розширювати використання облікової ставки як інструменту впливу на грошовий ринок. Вплив облікової ставки на ставки за кредитами і депозитами банківської системи не є прямо пропорційним, але цілком достатнім для управління грошовим ринком. Не варто нехтувати використанням підвищених резервних вимог та прямих обмежень на зовнішні запозичення приватного сектору. Зміни у грошово-кредитній політиці повинні бути зрозумілими для широкого загалу. Переваги гнучкості обмінного курсу як інструменту монетарної політики не видаються безперечними.

Література

- Атаманчук З.А. Процентна політика Національного банку України як механізм регулювання грошового ринку / З.А. Атаманчук, І.Р. Боднар // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку України : матер. II міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 25-26 січня. – Київ : Вид-во МЕТ, 2012. – С. 40-41.
- Гребенюк Н. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної (монетарної) політики в Україні. Стаття друга. Розвиток і оптимізація механізмів та інструментів монетарної політики / Н. Гребенюк // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 2. – С. 10-15.
- Жаліло Я. Стратегія довгострокового економічного зростання / Я. Жаліло, В. Новицький // Україна: глобалізація та євроінтеграція : зб. наук. праць НАН України. – Ін-т регіональних досліджень / редкол.: відп. ред. С.І. Бойко. – Львів, 2008. – Вип. 1 (69). – С. 293-298.
- Журавка Ф. Дисконтна політика НБУ як інструмент реалізації валютної політики України / Ф. Журавка // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: глобалізація та євроінтеграція : зб. наук. праць НАН України. – Ін-т регіональних досліджень / редкол.: відп. ред. С.І. Бойко. – Львів, 2008. – Вип. 1 (69). – С. 293-298.
- Копилук О.В. Характеристика інструментів грошово-кредитного регулювання та ефективність їх впливу на економічні процеси / О.В. Копилук, Н.С. Кульчицька // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2004. – Вип. 15. – С. 365-369.
- Лепушинський В. Дія каналів монетарної трансмісії в економіці України / В. Лепушинський // Вісник Національного банку України : журнал. – 2006. – № 2. – С. 28-32.

- Литвицький В. Реінфляція – 2007 / В. Литвицький // Вісник Національного банку України : журнал. – 2008. – № 2. – С. 2-12.
- Патріца Л. Міцна фінансова система забезпечить Україні гідну позицію на глобальному ринку / Л. Патріца, Р. Підвисоцький // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 8. – С. 42-46.
- Шаповалова М. Становлення монетарної та фінансової політики в Україні / М. Шаповалова, Т. Єрліна // Вісник Національного банку України : журнал. – 2004. – № 10. – С. 8-11.
- Schaechter A. Economic and Fiscal Programmes of potential candidate countries / A. Schaechter // EU Commission's assessments. – 2008. – July. – No. 38. – P. 22-31.

Атаманчук З.А. Целесообразность использования Национальным банком Украины инструментов денежно-кредитного регулирования для поддержания оптимального предложения денежной массы

Исследованы особенности и основные проблемы денежно-кредитного регулирования. Рассмотрено целесообразность использования Национальным банком Украины (НБУ) таких инструментов как политика открытого рынка, установление нормы обязательного резервирования. Отмечена приоритетность процентной политики как механизма регулирования денежного рынка. Исследовано эмпирически влияние процентной ставки НБУ на процентную ставку по кредитам и депозитам, а также влияние их роста на инвестиции. Обоснованы предложения, способствующие росту эффективности монетарной политики НБУ.

Ключевые слова: денежно-кредитное регулирование, монетарная политика, обменный курс, обязательное резервирование, предложение денежной массы, процентная политика, процентная ставка по кредитам, процентная ставка по депозитам.

Atamanchuk Z.A. Practicality of using the tools of monetary regulation by National Bank of Ukraine for the maintaining of optimum proposal of money supply

The peculiarities and main issues of monetary regulation have been investigated. The practicality of using the tools such as open market policy, rate fixing of required resources by National Bank of Ukraine has been considered. The priority of interest policy as a mechanism for regulating the monetary market has been extended. It is empirically researched the impact of the NBU discount rate on the interest rate according to loans and deposits and the impact of the raising the last one according to the investment. The proposals have been substantiated to enhance the effectiveness of monetary policy of NBU have been substantiated.

Keywords: monetary regulation, monetary policy, exchange rate, required reservation, proposal of money stock, money supply, discount policy, the interest rate according to loans, the interest rate according to deposits.

УДК 336.71

Викл. О.О. Беляева –

Закарпатський державний університет, м. Ужгород

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ КРЕДИТНИХ ПОРТФЕЛІВ БАНКІВ

У сучасних умовах розвитку національної та світової економічної систем необхідним є підвищення ефективності управління кредитними портфелями банків. В успішному вирішенні цього завдання важливу роль відведено удосконаленню теоретико-методичних основ формування кредитних портфелів банків, що передбачає розкриття економічної сутності функцій, суб'єктного та об'єктного складу учасників процесу формування портфелів кредитних операцій банків.

Ключові слова: банк, кредитний портфель, кредитна політика, функції кредитного портфеля, стратегія формування кредитного портфеля.

Постановка проблеми. Банківська система України розвивається в умовах посилення конкуренції та інтеграції у світовий фінансовий простір, що диктує необхідність зміцнення конкурентних позицій вітчизняних банків, підвищення їх стійкості до кризових процесів. Від методів та підходів, що використовуються в процесі аналізу ефективності їх функціонування, залежать прибутковості і стабільності банківської системи, тому використання адекватних сучасним умовам методів управління кредитними портфелями банків для підвищення ефективності діяльності відповідає потребам сучасної науки та практики організації банківської справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти діяльності банків на кредитних ринках проаналізовано у працях провідних вітчизняних економістів: М. Алексєсєнка, О. Васюренка, О. Дзюблюка, М. Крупки, І. Лютого, В. Міщенко, А. Мороза, М. Савлука, С. Єгоричевої та інших.

У працях цих та інших фахівців досліджено проблеми, що стосуються основних аспектів кредитної діяльності банків, зокрема, формування кредитних портфелів, управління ризиками кредитної діяльності, класифікаційних характеристик кредитів та ін. Зважаючи на існуючі напрацювання, доцільно систематизувати теоретико-методичні підходи до аналізу кредитних портфелів банків в умовах конкурентного середовища.

Виклад основного матеріалу. У фаховій літературі виділяють два підходи до формування кредитного портфеля банку – традиційний та нетрадиційний (табл.).

Табл. Порівняння традиційного та нетрадиційного підходів до формування кредитного портфеля банку [7]

Критерії	Традиційний підхід до формування кредитного портфеля банку		Нетрадиційний підхід до формування кредитного портфеля банку	
	Характеристика	Оцінка	Характеристика	Оцінка
Характер досліджень	Інтуїція та суб'єктивізм	+ -	Раціоналізм та об'єктивізм	+ -
Середовище функціонування	Будь-яке середовище	+	Стабільне ринкове середовище, ідеальна конкуренція, вільне отримання та надання позичок	-
Методи обчислень	Метод коефіцієнтів	+	Теорія ймовірності, статистика, економетрія	+ -
Методи наукового пізнання	Неформалізовані філософські методи (наукової уяви, інтуїції, здогадки)	+ -	Загальнонаукові методи ймовірно-статистичний, моделювання, програмування, прогностичний	+ -
Оцінка ризиків	Ризики важко ідентифікувати та розраховувати	-	Ризики можна досить чітко ідентифікувати та розраховувати	+
Прикладний аспект	Просто	+	Складно, потребує удосконалення та нових розробок	-
Швидкість прийняття рішень	Швидко	+	Потрібний деякий час для роз'яснення (інтерпретації) отриманих даних	-

Вартість	Дешево	+	Дорого	-
Аналіз ефективності управління кредитним портфелем	Не аналізує	-	Аналіз на заключному етапі процесу	+
Процес управління кредитним портфелем	Етапи не визначені та не дотримується їх послідовність	-	Всі етапи визначені та зберігається чітка їх послідовність	+
Програмне забезпечення	Вбудовані програми MS Office	+	Автоматизовані банківські системи	+

До традиційного відносять такий підхід, який ґрунтується на неформалізованих методах пізнання, тобто його застосування передбачає використання досвіду та знання ситуації. Він заснований на інтуїції та суб'єктивному баченні проблеми. Цей підхід передбачає використання коефіцієнтного аналізу, за допомогою якого можна оцінити кредитний портфель за кількісними та якісними параметрами. Простота та зручність використання цього підходу супроводжується складністю ідентифікації та розрахунку ризиків кредитного портфеля.

Нетрадиційний метод передбачає використання загальнонаукових методів пізнання (теорію ймовірності, статистику, економетрію) і такі обмеження, як стабільне ринкове середовище (портфельна теорія). У зарубіжній літературі наведено такі визначення кредитного портфеля:

- кредитний портфель – це позики, надані банком своїм клієнтам [4, с. 139];
- кредитний портфель – це сукупність виданих позик, які класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних з різноманітними факторами кредитного ризику або способами захисту від нього [2];
- кредитний портфель – це сукупність вимог банку за наданими позиками, до складу якого входять міжбанківські кредити, кредити організаціям та підприємствам, кредити приватним особам [5, с. 29];
- кредитний портфель – це позикова заборгованість, яка включає позики видані та ще не погашені, а також частину прострочених відсотків за позиками, накопичених за період менший 30 днів [1, с. 306].

Ці визначення поняття "кредитний портфель" комерційного банку можна об'єднати у дві групи:

- у широкому розумінні кредитний портфель дає змогу сформувати загальне уявлення про його роль та значення як інструмента реалізації кредитної політики комерційного банку;
- у вузькому значенні це поняття дає змогу розкрити сутність поняття як сукупності кредитних активів банку.

На нашу думку, поняття "кредитний портфель" необхідно досліджувати не лише на рівні окремого банку, але й необхідно виділяти це поняття на макрорівні як інструмент оцінювання кредитної діяльності сукупності банків у межах певної країни чи групи країн. При цьому, погоджуємося з позицією В. Голуба, що кредитний портфель потрібно аналізувати з позиції стратегічного підходу, виділяючи при цьому рівні стратегічний і фактичний [3, с. 7-8].

Предметом формування кредитного портфеля виступають не операції та послуги, а такі характеристики кредитного портфеля, як дохідність та ризик. Оскільки формування кредитного портфеля спрямоване не лише на вида-

чу різних видів кредитів, а й на досягнення певних цілей, а саме: отримання певного доходу, утримання певного рівня ризику та рівня ліквідності.

Функції кредитного портфеля пропонуємо розглядати як прояв якостей досліджуваного об'єкта. Для виділення функцій кредитного портфеля дослідимо сутність цього економічного об'єкта. Доречно розглядати стратегічний та фактичний рівні формування кредитних портфелів. Стратегічний рівень формування кредитного портфеля є засобом планування кредитної діяльності, ефективного розподілу ресурсів для отримання очікуваного доходу та мінімізації ризику.

Фактичний рівень формування кредитного портфеля використовують для аналізу поточної кредитної діяльності, контролю за наданням та поверненням кредитних ресурсів, оперативного та ефективного управління кредитним портфелем та прогнозування результатів кредитної діяльності. Пропонуємо виділити такі функції кредитного портфеля на макро- і мікрорівнях:

1. Стратегічний рівень: функція розподілу кредитних ресурсів; функція планування.
2. Фактичний рівень: управління кредитною діяльністю; контрольна функція.

Функція розподілу кредитних ресурсів та функція планування проявляються на етапі формування стратегічного портфеля. Розглядаючи їх на мікрорівні, банк здійснює планування кредитної діяльності та визначає, як краще розподілити наявні кредитні ресурси, який дохід він планує отримати та який ризик погоджується прийняти.

На макрорівні суть функції розподілу кредитних ресурсів буде проявлятися у розробленні стратегії визначення пріоритетних сфер кредитування для досягнення фінансових та економічних цілей. Зокрема, реалізація зазначеної функції може бути здійснена шляхом надання пільг для кредитування окремих галузей та обмеження кредитування інших галузей, регулювання дохідності та ризикованості кредитних операцій.

Функція планування проявляється у можливості прогнозування ймовірних ризиків, втрат та доходів сформованого кредитного портфеля, що дає змогу, як на мікро-, так і на макрорівнях, вживати заходи для попередження ризиків, підвищення якості кредитного портфеля. Наявний кредитний портфель дає змогу проконтролювати фактичний стан кредитної діяльності та здійснити певні коригування, таким чином проявляються функції управління кредитною діяльністю та контрольна.

Суть функції управління кредитною діяльністю на мікрорівні полягає у тому, що з допомогою кредитного портфеля банк здійснює ефективне поточне управління своєю кредитною діяльністю. Зокрема, збираючи та аналізуючи інформацію банк здійснює вибір критеріїв для диверсифікації позик, встановлює ліміти кредитування серед обраних критеріїв диверсифікації та моделює загальну структуру кредитного портфеля. Аналіз якості кредитного портфеля відображає ефективність роботи персоналу банку.

Контрольна функція кредитного портфеля на мікрорівні означає, що банк здійснює контроль за рухом своїх кредитних ресурсів не лише на рівні

окремої позики, а й на рівні кредитного портфеля загалом. Зокрема, банк здійснює контроль за видачею кредитних ресурсів відповідно до строків користування пасивами, таким чином збалансовуючи при цьому кредитно-депозитний портфель, а також здійснює контроль за своєчасним поверненням наданих у кредит коштів.

Контрольну функцію та функцію управління кредитною діяльністю на макрорівні здійснює центральний банк країни. Суть першої полягає у контролі за кредитною діяльністю банків, а останньої – у вирішенні системних проблем грошово-кредитного ринку. Для розкриття поняття кредитного портфеля комерційного банку проаналізуємо його зміст та структуру. Зміст становить сукупність таких характеристик, як суб'єктний, об'єктний та предметний склад даного поняття, функції та принципи існування. Деякі дослідники, аналізуючи суб'єктний склад кредитного портфеля, виділяють таких учасників – фізичних, юридичних осіб та державу [7, с. 27].

Пропонуємо суб'єктів, що беруть участь у формуванні кредитного портфеля, розділяти на активних та пасивних (рис. 1). До активних суб'єктів віднесено банківські установи, які безпосередньо надають кредити, а також державу в особі регулюючих кредитні ринки органів. До пасивних – кредиторів, тобто осіб, які виступають донорами активів, що використовуються для надання кредитів (власники депозитів, інвестори тощо), та позичальників кредитів, що входять до кредитного портфеля. Умови, на яких фінансові установи залучають кошти для формування своїх кредитних портфелів (зокрема, строк залучення, вартість, обсяг тощо), мають безпосередній вплив на структуру та дохідність кредитних портфелів. Позичальники впливають на обсяг, структуру та дохідність кредитних портфелів шляхом формування попиту на кредитні ресурси.

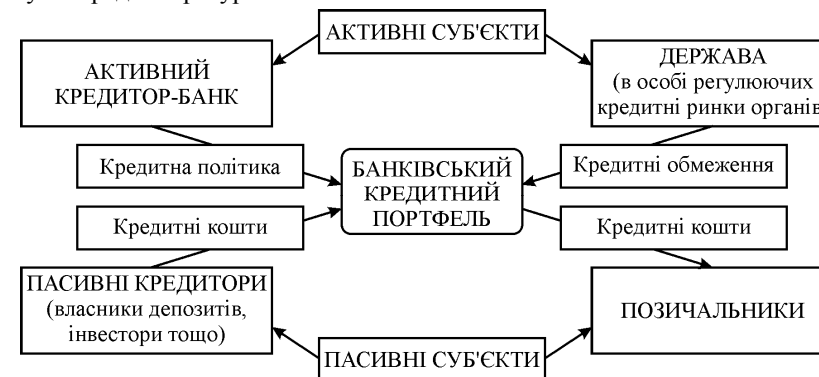

Рис. 1. Суб'єкти формування кредитного портфеля

На структуру банківського кредитного портфеля впливає низка факторів. Зокрема, до основних факторів відносять специфіку сектора ринку, розмір банку, досвід та кваліфікацію менеджерів і кредитну політику банків, очікуваний дохід тощо [6, с. 174]. Специфіка сектора ринку, який обслуговує банк – один із ключових чинників, що визначають структуру кредитного пор-

тфеля банку. Кожен банк формує власний кредитний портфель, враховуючи фінансовий потенціал та потреби клієнтів відповідного регіону, галузеву структуру, сезонність виробництва.

Розмір банку є ключовим фактором, що впливає на структуру кредитного портфеля, особливо розмір капіталу, який визначає граничну суму кредиту, що надається позичальникам. Великі банки, зазвичай, є "оптовими кредиторами". Більшу частину своїх кредитних ресурсів вони надають великим фірмам та підприємствам. Менші банки орієнтуються на роздрібне кредитування у невеликих обсягах. Зокрема, вони надають більшою мірою невеликі кредити фізичним особам під заставу будинків, а також невеликі кредити власникам фірм і підприємств. Крім цього, на структуру кредитного портфеля мають вплив досвід і кваліфікація менеджерів у сфері кредитування, а також кредитна стратегія банку. Для ефективного управління структурою кредитного портфеля банку, необхідно здійснити класифікацію кредитів, що його формують. Пропонуємо логіко-структурну модель розроблення стратегії формування кредитного портфеля банку (рис. 2).

Рис. 2. Логіко-структурна модель розроблення стратегії формування кредитного портфеля банку

Ця модель базується на виявленні причин, що зумовлюють необхідність у збільшенні кредитування, виконанні комплексного оперативного та стратегічного аналізу кредитної діяльності банку з врахуванням ринкової кон'юнктури, визначенні оптимальних пропорцій внутрішніх і зовнішніх джерел кредитування, спрямована на усунення диспропорцій кредитних та депо-

зитних портфельів та реалізацію визначеної кредитної стратегії діяльності банку у напрямі забезпечення стабільного розвитку банку та економіки країни.

Висновки. Таким чином, запропоновано розглядати поняття "кредитний портфель" на мікро- та макрорівнях: на мікрорівні як сукупність кредитів та заборгованість за ними окремого банку станом на певну дату, на макрорівні як сукупність наданих кредитів банків, що здійснюють кредитну діяльність в окремій державі чи групі країн, як інструмент макроекономічної кредитної політики.

За допомогою аналізу сутності кредитного портфеля виділено його основні чотири функції: планування, розподілу кредитних ресурсів, контрольну та управління кредитною діяльністю.

За результатами аналізу суб'єктного складу кредитного портфеля запропоновано розрізняти активних та пасивних учасників його формування. До активних віднесено активного кредитора – банк та державу в особі регулюючих кредитні ринки органів, а до пасивних – пасивних кредиторів (власники депозитів, інвестори тощо) та позичальників.

Оскільки вплив сучасних умов функціонування кредитних ринків залишає простір для більш глибокого аналізу та дослідження поняття банківського кредиту та його характеристик, дослідження теоретичних підходів до формування кредитного портфеля, що повинні враховувати постійний розвиток та удосконалення теорії та практики управління кредитними портфелями, залишаються актуальними для подальшого вивчення.

Література

1. Андросов А.М. Бухгалтерский учет и отчетность в банке / А.М. Андросов. – М. : Изд-во "Менатеп-Информ", 1994. – С. 306.
2. Банковское дело : учебник [для студ. ВУЗов] / под ред. О.И. Лаврушина, И.Д. Мамоновой, Н.И. Валенцовой. – Изд. 4-ое, [перераб. и доп.]. – М. : КНОРУС, 2006.
3. Голуб В.М. Управление кредитным портфелем коммерческого банка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / КНЕУ. – К., 2004. – С. 7-8.
4. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка / Г.С. Панова. – М. : ИКЦ "ДИС", 1997. – С. 139.
5. Пашков А.И. Оценка качества кредитного портфеля / А.И. Пашков // Бухгалтерия и банки. – 1996. – № 3. – С. 29.
6. Роуз Питер С. Банковский менеджмент : пер. с англ. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Дело Лтд", 1995. – 768 с.
7. Чуб П.М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку : дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / Чуб Павло Михайлович. – К., 2003. – 198 с.

Беляева О.Е. Концептуальные подходы к анализу кредитных портфельей банков

В современных условиях развития национальной и мировой экономической систем необходимым является повышение эффективности управления кредитными портфелями банков. В успешном решении этой задачи важная роль отведена совершенствованию теоретико-методических основ формирования кредитных портфельей банков, что предусматривает раскрытие экономической сущности функций, субъектного и объектного состава участников процесса формирования портфельей кредитных операций банков.

Ключевые слова: банк, кредитный портфель, кредитная политика, функции кредитного портфеля, стратегия формирования кредитного портфеля.

Belyayeva O.O. Conceptual approaches to the analysis of loan portfolios of banks

The increasing of efficiency of credit portfolio management is an important task under the current conditions of national and global economic systems development. In the successful decision of this task an important role is taken to the improvement of theoretical bases of forming of credit portfolios of banks, that envisages researching of economic essence of functions, subject and objective list of entries of process of forming of portfolio of bank credit operations.

Keywords: bank, loan portfolio, credit policy, loan portfolio functions, the strategy of forming loan portfolio.

УДК 339.9.012.23(045)

Аспір. О.Л. Борщ¹ –

Львівська державна фінансова академія

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто наукові підходи до формування та використання фінансових ресурсів для розвитку прикордонних територій України. Визначено напрями класифікації фінансових ресурсів прикордонних територій та їх методологічний поділ. Підсумовано розробки вітчизняних вчених щодо визначення поняття фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансові ресурси, централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів, прикордонні території, територіальний розвиток.

Постановка проблеми. Фінансові ресурси прикордоння – важлива частина територіальних фінансів. Генерація їх в достатній кількості сприяє гармонійному розвитку та покращенню рівня життя населення на прикордонних територіях. Саме тому, вивчення питання, пов'язаного з формуванням та використанням фінансових ресурсів прикордонних територій, заслуговує детальнішого розгляду з боку науковців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Глибокі дослідження фінансових ресурсів прикордонних територій здійснюють такі відомі вітчизняні фахівці, як Г. Азаренкова, О. Василик, Н. Мікула, П. Беленький, Д. Стеченко та зарубіжні – А. Желязо, К. Стажик, М. Грета та інші.

Мета дослідження – класифікувати та подати методологічний поділ фінансових ресурсів прикордонних територій України.

Виклад основного матеріалу. Функціонування прикордонних територій є неможливе без відповідної кількості фінансових ресурсів, які забезпечують реалізацію стратегічних цілей і поточних завдань економічної політики прикордонних територій. У науковій літературі існують численні визначення та погляди на поняття фінансових ресурсів. Розглянемо декілька з них.

Фінансові ресурси – централізовані та децентралізовані грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу сукупного продукту і національного доходу і призначені для використання відповідно до завдань соціально-економічного розвитку [1, с. 58]. У науковій літературі фінансові ресурси території визначають як сукупність коштів, створених і ви-

користовуваних на економічний та соціальний розвиток території [3]. Або також узагальнене твердження, що фінансові ресурси – це матеріальні носії фінансових відносин [4, с. 174]. На думку О. Василик, фінансові ресурси – це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу та використання валового внутрішнього продукту, що створюється впродовж певного часу і зосереджується у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб. Фінансові ресурси виступають матеріальними носіями фінансових відносин [4, с. 78]. І. Кушнір подає визначення фінансових ресурсів як фондів грошових засобів, що формуються суб'єктами господарювання, державою і населенням та використовуються для розширеного виробництва, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних потреб, а також як витрати на оборону та державне управління, тощо [5, с. 132-133].

Відмінності у трактуванні фінансових ресурсів різними вченими полягають насамперед у визначенні їх джерел формування та складу, як грошові кошти, нагромадження, доходи, фонди [1, 3, 5], форм виявлення, а також їх цільового призначення й участі у певних стадіях суспільного виробництва, що включають формування, розподіл й використання валового суспільного продукту та національного доходу [4, 6, 8].

Ми вважаємо, що доцільно визначати фінансові ресурси прикордонних територій як сукупність фінансових коштів, що обертаються на цій території з метою забезпечення стабільного функціонування і розвитку її економіки, соціальної сфери та покращення рівня життя населення, оскільки поняття фінансових коштів вважаємо ширшим та таке, що за своєю економічною природою передбачає направлення на здійснення поточних витрат та розширене відтворення.

Основним завданням фінансових ресурсів прикордонних територій є сприяння розвитку виробництва, зростанню зайнятості та залученню інвестицій. Також на сьогодні дедалі помітнішою стає тенденція до посилення соціальної функції фінансів прикордонних територій, що пояснюється перенесенням фінансування соціальних витрат на локальний рівень [9, с. 82]. Створення й використання фінансових ресурсів одночасно передбачає їхній рух. При переміщенні фінансові ресурси відокремлюються від матеріальних цінностей. Проте рухові матеріальних цінностей завжди передуює рух фінансових ресурсів [10, с. 93].

У науковій літературі існують кілька підходів до класифікації фінансових ресурсів прикордонних територій відповідно до того, що вкладаємо у сутність цієї економічної категорії. За одним з них, у складі фінансових ресурсів прикордонних територій виділяють:

- централізовані фінансові ресурси, що утворюються на рівні держави, окремих адміністративно-територіальних одиниць, об'єднань, міністерств;
- децентралізовані фінансові ресурси, що створюються на рівні окремих суб'єктів господарської діяльності.

Вважається, що до складу централізованих фінансових ресурсів входить загальнодержавний фонд фінансових ресурсів (ресурси державного бю-

¹ Наук. керівник: проф. К.В. Васильківська, д-р екон. наук